

Kas inglise keel jätab teaduses ruumi emakeelele

Keeleolukord teaduses on praegu sootuks teine kui kuuskümmend aastat tagasi. Aastakümneid oleme võinud jälgida suundumust: teadust tehakse, teadusest räägitakse, teadust õpetatakse, teadustöid kirjutatakse, avaldatakse ja loetakse ikka enam ühes keeles. Mitte ladina, vaid inglise keeles. On ülim aeg küsida, mida võidab ja mida kaotab ükskeelsusega teadus ise; mida teaduse tegija ja tarbija; mis oleks riigi ja rahvuskultuuri seisukohast mõistlik poliitika teaduse keele või keelte asjus.

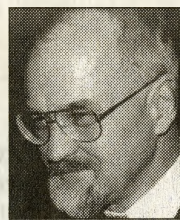
Kui omal ajal hakati teadust tegema ladina keele asemel paljudes keeltes, siis võis sellest kasu loota mitmes asjas. Teadus sai kõigile kättesaadavaks, ka neile, kes ladinat ei osanud. Teadus muutus mitmekesisemaks. Teadus ise teaduse tegemise keelte paljusest vaevalt võitis, aga teaduste rahvuskeelsus avardas juurdepääsu teadusele ja selle saavutustele. Samas on tekkinud palju konkurentsivõimetut teadust, mida toodetakse ja levitatakse keeltes, mida enamik teadlasi ei valda.

Praegune suund ühe teaduskeele poole ühinevas Euroopas ja väike-

seks muutuv as maailmas soodustab teadlaskonna suhtlemist ja koostööd üle keele-, riigi- ja muude piiride. Samuti soodustab see konkurentsi teadlaste vahel sellest sõltumata, kus nad töötavad ja viib selleni, et üha rohkem teadlasi üksnes ei avalda, vaid ka kirjutab oma töid kas ainult või valdavalt inglise keeles.

See suund tõukab teadusharidustki inglise keele suunas. Neil, kes saavad oma teadushariduse kas täielikult või osaliselt inglise keeles, on teiste tegijatega võrreldes suured eelised. Pole selge, millega teistes keeltes teadusi õppinud saaksid neid kompenseerida. Kui vaatame ringi, siis näeme, et korralikes ülikoolides on üha enam loenguid ja seminare inglise keeles. Vastasel korral ei ole ülikool maailma kõrghariduses konkurentsivõimeline ning jääb kõrval ülikoolide süvenevast rahvusvahelisest tööjaotusest ja koostööst.

Pole tähtsuseta seik, et see kõik sünnib niisugusel üldisel kultuuritaustal, mis samuti tõukab kaks-

**PEETER
TULVISTE**

*Teaduste
Akadeemia
asepresident*

keelsuse poole, jällegi just ema- pluss ingliskeelsuse poole.

Kui öeldu vastab laias laastus tõe, siis järeldeb sellest konkreetseid samme. Eduka, konkurentsi-võimelise teaduse tegemiseks ja samasuguse teadushariduse andmiseks on vaja suurendada inglise keele õpetamise osatähtsust koolides ja ülikoolis. Ülikoolis tuleb õpetada inglise teadus-

keelt, selle stilistikat. Teadustööd tuleb avaldada inglise keeles. Edendama peab suhteid Briti, Ameerika, Austraalia ülikoolidega, mille osatähtsus meie välissidemetes ja tudengivahetuses on praegu väike.

Selleks, et rahvuskultuur ei känguks, et lapsed huvituksid varakult teadusest, et teadus ja selle saavutused jääksid paljudele kättesaadavaks, tuleb hoolitseda emakeelse kvaliteetse populaarteadusliku kirjanduse ilmumise ja õppekirjanduse kvaliteedi eest, nõuda teaduritel ja õppejõududel kõrvuti ingliskeelsete publikatsioonidega emakeelseid üllitisi.

Nagu algul nimetasin, on vähe andmeid, millele siin tõstatatud probleemide arutamisel saaks toetuda. Jutt on asjust, mille suhtes valitsevad erisugused seisukohad, mis eeldavad selgeksvaidlemist. Seda taotlen. Tahan kuulda teistsuguseid seisukohti, kuulda ettepanekuid selle kohta, millist keelepoliitikat peame teaduses ja ülikoolihariduses ajama. Praegu pole selget poliitikat meil ega eriti teistelgi.

Lõpetan üleskutsega. Meist ei sõltu, kas inglise keel saab teaduse päriskeeleks või mitte. Küll aga on meie õigus ja kohus otsustada asju, mis meist sõltuvad. Seda, missuguseks kujuneb eesti keele roll teaduses ja ülikoolihariduses, saame teatud piirides ise otsustada. Mida varem töötame välja optimaalse keelepoliitika teaduse ja ülikoolide jaoks ja hakkame seda teostama, seda parem. Siis saame liigutada asju, mis meist olenevad, kultuurile, haridusele ja teadusele soodsas suunas, vältida ohtusid ning otsida optimaalseid lahendusi.

*Artikkel põhineb Teaduste
Akadeemia 60. aastapäeva pidulikul koosolekul peetud ettekandel
Tartus 27. novembril.*